

Екбаль-ганем лежить на ліжку в подружній кімнаті. Отак одягнена одсвятно, як завжди, серед білого дня — лежить. Чорне, блискуче, трохи жорстке волосся вибілося з-під химерно-штучної зачіски і спадає безладними пасмами на щоки, як у простої фелахіні, хороші очі втратили агатовий полиск і стали подібні до зерен з дешевих чіток, стертих занадто богомільною рукою, ніс — і так вже трохи величенький — припух, позбувся товстої пудри, став смуглявим і червонястим, ніжні уста сквасніли й згіркли... Екбаль-ганем знов плакала... Ох, і що його робити, щоб не плакати?! Се ж лихо, се ж погибель — тії сльози! Адже після них наче написано на обличчі: "Ся жінка має тридцять літ". Тридцять літ! то ж то старість!.. Звісно, Аллах справедливий, але нащо потрібно його справедливості, щоб ті розпусні біляві франки здавались молодими часом і понад сорок літ, а бідна арабка хіба чудом задержить красу до тридцяти, як от задержала вона, Екбаль. Може б, те чудо ще кілька років протривало, коли б... коли б не стала на дорозі франка! Ой, тії франки! Либонь, їх створено на кару людям, як сарану, як гусінь, як скорпіонів. І кожна франка ще й на тім світі, по смерті, сподівається жити та красувати (яких гарних святих жінок показують у школах арабочкам католицькі черниці!), а найчесніша мусульманка хіба має ту надію?.. Однак же були святі жінки-мусульманки: Хадіга, Фатьма, Зейнаб... де вони тепер? Адже гурії то не вони, а де ж вони? Чи варто ж бути святою?..

Екбаль-ганем вжахнулась. Які се думки їй в голову лізуть? Хіба жінка може розважати про такі речі? І не треба думати багато, від сього будуть зморшки на лобі. Вже й так доводиться волосся нижче спускати на лоб, ніж би слід, — ще ж добре, що тепер на се мода!

Глибоко зітхнувши, з тихим тоненьким стогоном, Екбаль-ганем підвелася з ліжка, пішла до столика туалетного і сіла перед свічадом. Найперше ухопила пушок з пудрою і швидко-швидко забілила носа. Потім почала спокійніше розмальовувати все обличчя, поки воно набуло бажаної подібності до гіпсової маски, з різкими рисами брів, з чорними обідками навколо очей, з кривавими рубцями замість уст. Далі взялася до зачіски. Занадто буйне африканське волосся нелегко було покорити

паризькому шаблону, придатному більше до штучних мертвих "постішів"[78], ніж до справжнього, живого волосся, однак мусила скоритись Африка перед Європою. Екбаль-ганем таки досягла того, що, ззаду подивившись, можна було взяти її коли не за парижанку, то все ж за якусь "франку", хоч би колоніальну.

Але то тривало довго. Вже спущені матово-жовті жалюзі в кімнаті попрорізувались жовтогарячими смужками від низького сонця, далі ті смужки зарожевіли і поширшали, наче розцвіли, а ще трохи — і запалали, мов від близької пожежі. Се вже починався єгипетський захід. Там сонце уміє вдавати переможця в остатній час перед неминучою поразкою, і так гордо та весело, без найменшої тіні вечірнього суму, сипле барвисті дари на небо, на пустиню, на велику ріку і на кожну дрібную дрібницю своєї улюбленої країни, що навіть за одну хвилину перед навалом темряви якось не йметься віри її неминучості.

Екбаль-ганем рідко бачить захід сонця у всій його красі, а відколи живе тут, на купелях, то й ніколи не бачить. Вона ж тут живе, як у в'язниці, не в звичайному, призвоїтому гаремі, як годиться поштивій мусульманці, а таки в справжній в'язниці, без садка, без піддашків з точеними ґратками, звідки можна чудово споглядати на вулицю, без родичок і приятельок, що бувало так охоче додержують їй товариства і дома, й у гостях, і на проходках. Тут і йти нема куди, хоч би й було з ким, — нема ні кладовища порядного з могилами кривих (найпризвоїтіше ж ходити на кладовище, а не сновигати вулицями без мети!), нема крамів, окрім бакалійних та з усяким мотлохом, куди ходять тільки слуги та франки, а жінці родовитого арабського бея сором і поріг переступити; в гості Екбаль-ганем не може ходити, бо прийшлось би й собі гостей приймати і відкрити перед ними всю злиденність життя свого тутешнього, — адже вона живе у дворищі, де уміщається пансіон для хворих чужинців, а се ж все одно, що locanda![79] — се ж крайня ганьба для порядної ганем жити попри локанді.

Коли-не-коли бувають весілля, заручини, похорони, і то більше не тут, а в Каїрі, їздити туди трудно, шкода кидати своєї маленької Зейнаб, а не тягати ж за собою таке немовлятко межи люди, щоб ще хто наврочив.

Згадавши про Зейнаб, Екбаль-ганем затривожилася, схопилася, відхилила трохи надвірні двері (так що ледве чи й долоня просунулася б), ляснула двічі в долоні і гукнула тонким, гострим, трошечки рипучим голосом:

— Е! Сальтане! — і зараз же оступилась від дверей.

Знадвору вступила стара негритьянка в яро-зеленій вовняній сімаррі[80], надітій без сорочки, у срібних, грубих, як кайдани, бручах на босих ногах, з непокритою, розпатланою, дрібно-кучерявою головою, тільки перев'язана над чолом, наче стрічкою, вузько зложеною жовтогарячою хусткою з червоними берегами; з шиї на розхристані чорні груди звисало важке глиняне намисто різних яскравих кольорів. Здавалося, що вона не йшла, а неначе точилася, така дрібна й легка була у неї похода, і дивно відбивала тая похода при її низенькій, надзвичайно тілистій постаті. Неначе велика зелена опука з розгону впала і не своєю силою закотилася до хати.

— Де ти поділа Зейнаб? — одразу дразливо крикнула до неї Екбаль.

— Там, — спокійно і недбало кинула Сальтане, махнувши рукою собі через плече.

— Де се "там"? що се за "там"? Ти її надворі покинула з Саїдом? Я тобі казала, щоб ти не сміла! щоб ти не сміла! їй небезпечно бути надворі! ти ж тямиш? ти ж розумієш! А ти все-таки "там", "там"!

— Ти ж, ганем, ще не знаєш, де саме Зейнаб, а вже кричиш, — сказала Сальтане так само спокійно, чудним, якимсь пташиним голосом, що нагадував "людську" балачку папуги.

— Ну, то де, де? кажи ж, де! — і з нетерплячки Екбаль сіпнула її за зелений рукав.

— Звісно, де — у гладкої сет, там їй чаю дають, вона любить. Гладка сет казала, що сама її принесе додому.

— А, у гладкої, — вже й собі спокійно протягла Екбаль, — се нічого, можна. А "фірузи"[81] на Зейнаб є?

— Авжеж є і фірузи, і серце, і ключ, і все, що треба, як же інакше?

— Ну, то йди собі, — недбало кинула Екбаль і вернулась до свічада, але негритянка не пішла з хати, тільки раптом сіла долі напочіпки там, де стояла, і швиденько, несподівано промовила своєю пташиною гуторкою:

— А тая вже вбирається, і дитину свою нарядила у такі білі-білесенькі "дантелі"[82], як "інгліз-бебі" носять. Ти, ганем, конче повинна такі дантелі нашій Зейнаб справити, бо то ж не подоба, щоб ліва дочка у бея була краще від правої вбрана. І черевички треба їй білі. Ні, знаєш, ти краще справ їй з золотого сап'яну, то вже тая на такі не спроможеться.

Екбаль-ганем пильно вдивлялася в свічадо, але нічого в ньому не бачила; очі їй знову заходили слізьми, і вона боялася, коли б сльози знов не зруйнували їй так трудно відбудованої краси. Вона мовчала, щоб слідом за словом не прорвався плач. Важко дишучи, вона будувала греблю мовчання. Коли се чутким вухом піймала один гук з надвірного гомону, і сльози одразу спинились і висохли, не викотившись, їй почулося якесь італьянське слово. Екбаль-ганем кивнула мовчки негритянці, щоб тая відхилила трохи надвірні двері, і стала наслухати. Але в одхилені двері влетів дитячий щебет:

Barbarino, fino, fino,

mangia porco, beve vino![83]

Потім якесь пацання чимсь плесковатим, наче хто хустя прав. То малі "ізраеліти", що приїхали недавно на купелі з Александрії, дражнили старого берберіна-воротаря, а він "учив" їх, скинувши з себе пантофлю та потягаючи грубою підошвою малюків по плечах, кого встигав досягти.

Екбаль-ганем була й забула, що в дворі ще хто може говорити по-італьянськи, крім "тієї".

— Ах, як мені обридли тії чортенята! Яке то нещастя мати в сусідстві локанду!

— Я ж тобі казала, ганем, — докинула Сальтане.

— Ай, мовчи ти! — визвірилась Екбаль.

— Саїда, ганем! — озвалося щось під дверима жіночим голосом, ніжно-улесливо, і розточилося в благословеннях "прекрасній ганем і тому дневі, що дає її бачити її найнижчій слугі".

— Мін (хто)? — різко перебила Екбаль потік благословенних слів.

— Порох з-під стіп твоїх, порох з-під стіп твоїх, — відповів лестивий голос, і в двері просунулось обличчя, трохи не таке чорне, як у Сальтане, молодше, з блакитною зорею на чолі, нацяткованою голкою просто на шкірі, з таким же півмісяцем на підборідді, з двома золотими сережками з одного боку — одна в усі, друга в ніздрі, — сполученими тонесеньким ланцюжком. Від солодкої усмішки сережка в ніздрі тремтіла, сіпала ланцюжок і другу сережку, і дрібнесенькі світляні блиски грали як леліточки по темній бронзовій правій щоці, а ліва темніла під напівспущеним чорним креповим покривалом.

— Чого тобі треба? — суворо спитала Екбаль.

— Мені треба, прекрасна ганем, щоб ти була ще кращою, а щоб твоя найнижча слуга не ображала божих очей своїми злиднями.

Промовляючи теє, жінка вступила в кімнату, тягнучи за собою по помості довгий, вузький кінець чорного крепу, як ящуриний хвіст. І вся її постать нагадувала ящурку, — тонка, гнучка, з меткими і разом полохливими рухами. Здавалося спочатку, що вона прийшла з порожніми руками, але, вступивши в кімнату, вона миттю добула чи з-під покривала, чи з якихсь таємних сховів просторої фалдистої чорної сімарри кругле пуделочко з ясного лубка і простягла його на долоні до Екбаль-ганем.

— От, сонце моє, ганем моя вродлива, оце тривкі білила! Хоч тричі вмийся після них, — не злиняють! Хоч які поцілунки щирі — їх не зітруть! Вічні, моя ганем, вічні!

Екбаль-ганем узяла пуделко, відкрила, придивилась, підставивши під червону смужку світла, понюхала білила і вернула перекупці, коротко мовивши:

— Не треба.

— І певне, що не треба! — несподівано палко підхопила перекупка, — пробач смітині з-під твого порога! Я ж і сама бачу, що ти й так біліша від лілеї. Але я маю ще й інші речі, помічні речі, — вона знизила голос аж до шепту, — маю до діточок, маю й від діточок, як до чиєї потреби...

Екбаль суворо насупила брови:

— Що?

— Слухай-но, — озвалась Сальтане до перекупки, — йди-но ти собі звідси, бо як прийде бей, то будеш ти знати, він таких, як ти, не любить.

Але в очах Екбаль-ганем при слові "бей" щось блиснуло, блиснуло і погасло, а уста зложилися у штучно-байдужу презирливу усмішку.

— Ну, коли ти така розумна, — звернулась вона до перекупки, — то в тебе, либонь, і привороту можна купити.

— А можна, можна, перло пророкова! От тільки сьогодні не взяла — проклята моя голова за таку пам'ять!

— Та мені й не треба, — лицемірно мовила Екбаль і навіть позіхнула трошки при тому, — мені вже скоріш відвороті потрібен, — і знов посміхнулася штучно-презирливо.

Перекупка вхопила Екбаль за руку вище ліктя і зашепотіла:

— Завтра принесу! завтра принесу! і привороту і відвороту, всього, всього принесу.

Тим часом Сальтане, щось почувши знадвору, стрепенулася, скочила до дверей, обернулася до шпарки перше вухом, потім оком, попташиному, і крикнула:

— Бей іде!

Екбаль миттю вихопила свою руку від перекупки, а тая безгучно і прудко, ще більше по-ящуриному вимкнулася з кімнати у двір і там, побачивши бея, що йшов не з вулиці, а з глибини того ж таки двора, швиденько скрунула в браму і зчезла за рогом вулиці.

Червень 1913 р.

Фальшивого волосся.

79

Готель, трактир! (італ.)

80

Сімарра — довгий жіночий одяг.

81

Бірюза, що вважається талісманом проти "уроків". (Прим. Лесі Українки).

82

Дантелі (франц.) — мереживо.

83

Барбаріно, хитрий, хитрий, їж свинину, пий вино! (італ.)